

Bruno Ćurko i Josip Guć

Odgoj za životinje – Razvoj kritičke misli i bioetičkog senzibiliteta kod djece

Zadar: Mala filozofija, 2022., 100 str.

Vrlo često u medijima saznajemo o slučajevima brutalnog izživljavanja djece nad životinjama. Nedavno je profesor engleskog jezika u gimnaziji „Mihajlo Pupin“ u Kovačici, Goran Herling, objavio na društvenim mrežama jezivu priču o čoporu pasa koji je u školskom dvorištu napao i rastrgao mačku Dobrilu, ljubimicu cijele škole, naočigled grupe srednjoškolaca kojima ne samo da nije palo na pamet da to spriječe ili da obavijeste nekog od odraslih, već su zdušno navijali dok se Dobrila borila za život. Također, regionalni su mediji prenijeli i vijest kako je učenik šestog razreda kragujevačke osnovne škole zvjerski ubio nedužnog mačića tako da ga je bacao, šutirao, zalijevao vodom, te ga potom sljedećeg dana živog zakopao u plitak grob i navalio kamenu ploču lopatom uzetom iz dvorišta kuće udaljene 50 metara od škole. Zatim ga je izvadio, polomio mu prednje šape, gušio plastičnom vrećicom i vratio u grob. Dijete je, navodno, htjelo vidjeti ima li mačka devet života.

Pored toga, spomenimo i nehumane i okrutne sustave industrijskog uzgoja životinja na farmama, gdje se zanemaruje činjenica da su životinje osjećajna bića koja mogu patiti i osjećati bol. Na milijarde domaćih životinja uzgaja se diljem svijeta na velikim farmama, gdje se zatvaraju i zbijaju u kaveze te se forsira njihov iznimno brz rast i iscrpljivanje do granica tjelesne izdržljivosti u utrci za više mesa, krzna, mlijeka i jaja.

Sve rečeno zorno svjedoči tome koliko nam je potreban odgoj za životinje, odnosno razvoj senzibiliteta prema životinjama ili, u širem smislu, bioetički senzibilitet, čime se i bavi knjiga autora Bruna Ćurka i Josipa Guća „Odgoj za životinje – Razvoj kritičke misli i bioetičkog senzibiliteta kod djece“, objavljena pred kraj 2022. godine u izdanju

Udruga „Mala filozofija“ iz Zadra. U fokusu je knjige primarno razvoj kritičkog mišljenja koji autori pokušavaju prikazati upravo na primjeru odgoja za životinje.

Knjiga se, pored uvoda i zahvala na početku, sastoji od četiri poglavlja naslovljena stihovima pjesme „Put ka sreći“ Gorana Barea & Plaćenika, te zaključnog razmatranja i popisa korištene literature. U poglavlju „Gdje je nestao čovjek, gdje se skriva on“ autori kritički razmatraju odgoj kao *differentia specifica* čovjeka kao ljudske životinje u odnosu na ne-ljudske životinje te moralnu obvezatnost čovjeka prema životinji. U sljedećem poglavlju „Iz vagona godina, na tračnice ispaoo“ dat je osvrt na to kako se nastojanje zrelih ljudi da poreknu vrijednost djetinjeg doba i provedu svoju nakanu sačinjavanja djece „na svoju sliku“ odražava na gušenje senzibiliteta za „životinjsko pitanje“. Određenjem kritičkog mišljenja, naročito njegovim shvaćanjem u odgojnom kontekstu, autori se bave u poglavlju „Gleda gdje su znakovi, kojim putem krenuti“. I na koncu, u poglavlju „Može li tko reći, gdje je put ka sreći“ autori nude primjere nekih metoda razvoja kritičkog mišljenja i bioetičkog senzibiliteta kod djece zasnovanih na njihovu iskustvu.

Ono što je posebno dojmljivo u vezi s ovom knjigom jest stil kojim je pisana. Autori, naime, uspijevaju jednu apstraktnu – filozofsko-pedagošku-antropološku problematiku poput kritičkog propitivanja odgoja, moralnih obzira čovjeka prema životinjama, gušenja bioetičkog senzibiliteta, odnosno kritičkih potencijala djeteta od strane odgajatelja i sl., predstaviti na veoma prijemčiv i razumljiv način. Kako to postižu? To postižu korištenjem metafora, referiranjem na pop-kulturu (ponajprije glazbu), te davanjem primjera iz vlastitog iskustva. Koliko metafora, izražavanje slikama, evokativni jezik, ispunjen aluzijama, mogu biti upečatljivi ilustrirat ću jednim primjerom iz knjige. Ukazujući na „izlizanost“ pojma kritičko mišljenje, autori navode: „Kao što stalnim tovljenjem ljudskih i ne-ljudskih životinja antibioticima bakterije brzo evoluiraju u superbakterije otporne na njih (pa su potrebni jači antibiotici, koji rađaju još jače bakterije, i tako unedogled), tako i nereflktirano mišljenje stalno rađa nove načine kako da dođe do prava koje ima ono reflektirano. Tako je i „kritičko mišljenje“ postala mantra koja se pripisuje svemu i svačemu.“ (str. 7)

Autori, kako je rečeno, koriste i stihove pjesme „Put ka sreći“ Gorana Barea & Plaćenika, kako bi slikovito naslovlili poglavlja knjige, ali i njegovu pjesmu „Pokreni se“, kako bi raspravljali o odgojnoj paradigmi prema kojoj se čovjekom postaje tako da bi se proces završio, tj. da bi se čovjekom ostalo. Sljedeći Bareovi stihovi zgodno ilustriraju suprotnu paradigmu prema kojoj se odgoj shvaća kao dinamičan proces stalnoga prilagođavanja postojećem.

Ponekad postaneš, tek kada ostaneš,
Ponekad prestaneš, tek kada nestaneš,
Možeš odlučiti, koliko ćeš se mučiti

Na jednome mjestu, na jednome mjestu.
 Pokreni se, izmjeni se!
 Pokreni se, izmjeni se!
 Dok ne pokušaš, nećeš saznati
 Nećeš saznati tko si zapravo ti.

Čovjek je, zaključuju autori, čovjek dok se mijenja, dok raste. Drugim riječima, čovjek ili nastaje ili nestaje. U tom smislu odgoj je, kako ističu autori pozivajući se na Josipa Marinkovića, moguć samo kao stvaralačko sudjelovanje ili sustvaralačko djelovanje odgojnih subjekata (odgajatelja i odgajanika).

Metaforu vlaka i vagona iz Bareove pjesme „Put ka sreći“ autori koriste u nekoliko navrata u knjizi, pa tako na jednom mjestu navode: „Senzibilitet o kojemu ovdje govorimo vezan je uz moralni odnos spram životinja, pa se može nazivati bioetičkim senzibilitetom. Kako se jedan od zametaka kritičke misli kakav u senzibilitetu postoji ne bi zatro, potrebno je upravo ostaviti dijete „u vagonu njegovih godina“, tj. „ne izbacivati ga na tračnice“ za koje smo uvjereni da osiguravaju dobar i smislen život. Tračnice ne putuju same od sebe – one su svakako ključne kao historijski oslonac, no povijesno se gazi naprijed samo u vlaku, prvo možda u „naivnom vagonu“, ali s ciljem da se zasjeđe u „kritičku lokomotivu.“ (str. 51)

Našlo se u knjizi i mjesta za Antonija Pušića, crnogorskog glazbenika na našim prostorima, poznatijeg kao Rambo Amadeus, odnosno za stih iz njegove pjesme „Urbano, samo urbano“, koji je poslužio kao zgodan *slagvort* za kritiziranje nekritičkog korištenja pojma kritičkog mišljenja.

Stara majci ja se ne javljam
 Rodbinu sa sela izbjegavam
 Jer građanin sam postao A u duši...

Tako autori navode: „Ne treba puno imaginacije da se ovdje pogodi koje je riječi Rambo Amadeus (2008) u pjesmi „Urbano, samo urbano“ prešutio. Isto bismo tako, sarkastično, mogli izraziti mantranje ili prenemaganje kritičkim mišljenjem u odgojno-obrazovnim kurikulumima, proglasima, ciljevima i svrhama. Kritički, samo kritički... Neovisno o tome znaju li mnogi među onima što to izgovaraju o čemu govore, nerijetko u duši ostaju sve suprotno od toga, tj. manipulatori, a ne odgojitelji u pravom smislu riječi.“ (str. 53)

Knjiga Bruna Ćurka i Josipa Guća „Odgoj za životinje – Razvoj kritičke misli i bioetičkog senzibiliteta kod djece“ suvremena je i originalna u svom pristupu te predstavlja značajni doprinos autorâ u pogledu razvoja kritičkog mišljenja i bioetičkog senzibiliteta kod djece. Ova knjiga bi, zbog prijemčivog stila pisanja, mogla biti interesantna ne samo onima koji se zanimaju za filozofiju, etiku, odnosno

bioetiku, već svima koji se bave odgojem, bilo kao roditelji, bilo na institucijski način kao odgojitelji u vrtiću ili nastavnici u školama i fakultetima. Konačno, korisna je studentima filozofije, pedagogije i nastavničkih studija, jer se čini da nam osnaženje kritičkog mišljenja i bioetičkog senzibiliteta nikad nije bilo potrebnije negoli danas, kada svijet pogađaju ekološke krize, ratovi, pandemije i raznovrsne teorije zavjera.

Haris Cerić